

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus

- I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk
- II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid
- III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused
- IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused
- V. Regulatiivsete võimaluste mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus
- VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

1. Probleemi kirjeldus ja selle tekke põhjus

1. Ringkonnakohtute töökoormus

Tallinna ja Tartu Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi kohtunike töökoormus on viimastel aastatel püsinud samal tasemel. Nii lahendati keskmiselt ajavahemikul 2014 kuni 2016 Tallinnas kohtuniku kohta 159 - 177 asja aastas ning Tartus 158 - 169 asja kohtuniku kohta aastas.¹ Kohtute keskmine menetlusaeg on sellel ajavahemikul muutunud lühemaks, olles 2014. aastal 177 päeva, 2015. aastal 160 päeva ning 2016. aastal 158 päeva.² Viimati nimetatud tulemusi mõjutab ilmselt nendel aastatel rakendunud tõhusama õigusemõistmise projekt, mille raames värvati teise astme kohtusse kohtunike arvule vastav arv kohtujuriste.

Olenemata **lisapersonali värbamisest** ning olenemata sellest, et viimastel aastatel on teise astme kohtusse **saabunud asjade arv püsinud samaväärsel tasemel**, võib kohtunike tagasisidest järeldada, et seni tehtud töökorralduslikud muudatused on olnud väga vajalikud ja õiged, kuid täna **ei avalda** see enam nende **töökoormusele** märkimisväärset **positiivset mõju**. Seda põhjusel, et **vaidlused**, mis jõuavad ringkonnakohtusse, on muutunud üha **keerukamaks** ning nende **menetlemine nõuab rohkem ressursi**. Et kehtivas seadustikus on **vähe menetluse optimeerimise**

¹ Arvutuste tegemisel on lähtutud asjaolust, et Tartu Ringkonnakohtu esimees kuulub tsiviilkolleegiumi ning tema töökoormus on 0,5%:

aasta	Tallinna Ringkonnakohus			Tartu Ringkonnakohus		
	töötanud kohtunike arv	lahendatud asjade arv	asjade arv per kohtunik	töötanud kohtunike arv	lahendatud asjade arv	asjade arv per kohtunik
2014	13,3	2348	176,5	4,5	761	169,1
2015	15	2153	143,5	4,6	797	173,3
2016	12,7	2025	159,4	5,5	871	158,4

² Kohtute menetlusstatistika aastate 2014, 2015 ja 2016 kohta. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.kohus.ee/et/eesti-kohtud/kohtute-statistika>.

võimalusi (vt VTK p-i 7.1.1.1.a)), peavad kohtunikud jagama **olemasolevat ressursi** nii **keerukamate** kui **lihtsamate** (sh perspektiivitate ning esimeses astmes selgelt õiguspäraselt lahendatud) asjade menetlemisel **ühetaoliselt**. Teiselt poolt on aga ootus, et kohtud lahendaksid asju tõhusamalt ning veelgi lühemate menetlustähtaegadega, et õigusrahu saabuks kiiremini. Samas täiendavate märkimisväärsete riigieelarveliste lisavahendite eraldamine kohtutele pole tänase pingelise eelarve tõttu tõenäoline.

Kiirema õigusrahu saavutamine olukorras, kus ringkonnakohtud peavad olemasoleva ressursiga läbi viima täispika apellatsioonimenetluse enamikus õigusvaidlustes, on täna raskendatud. Seda kinnitab eelnevalt viidatud statistika kohtusse saabunud asjade arvu ning keskmise menetlusaja kohta. Nii nähtub kohtute menetlusstatistikast, et viimase kolme aasta vältel pole teise astmesse saabunud apellatsiooniasjade arvus ja lahendatud asjade keskmise menetlusaja arvnäitajates suuri muutusi toimunud. Et ringkonnakohtutel **jääks rohkem ressursi tegeleda keerukate õigusvaidlustega** ning selleks, et **kohtute töökoormus jääks** praegusega **samale tasemele või väheneks**, tuleb leida olemasolevate eelarveliste vahendite piires alternatiivseid võimalusi kohtute töö optimeerimiseks, seadmata sealjuures ohtu õigusemõistmise kvaliteeti, isikute põhiõigusi õiglasele kohtumenetlusele ega liigipääsu õigusemõistmisele.

2. Maakohtute töökoormus

Kohtute 2016. aasta eelarvetest nähtuvalt kulus riigil Harju Maakohtu ülalpidamiseks 9 251 309,85 eurot³, Viru Maakohtu ülalpidamiseks 4 267 537,19 eurot⁴, Tartu Maakohtu ülalpidamiseks 7 344 530 eurot⁵ ning Pärnu Maakohtu ülalpidamiseks 4 629 439 eurot⁶. Kohtute eelarves pole eristatud maakohtute kulusid tsiviilasjade ning kriminaalasjade lõikes. Võttes arvesse aga asjaolu, et umbes 2/3 ametisse nimetatud maakohtunistest lahendab tsiviilasju ning 1/3 kriminaalasju⁷, võib eeldada, et just tsiviilasjade lahendamisele kulub kohtute eelarvest enim vahendeid.

Maakohtutesse kokku on ametisse nimetatud 150 kohtunikku, kellest hinnanguliselt 2/3 lahendab tsiviilasju. Võttes arvesse täitmata ametikohti ning kohtunike spetsialiseerumist, lahendas 2016. aastal tsiviilasju 81 maakohtunikku. 2016. aastal saabus maakohtutesse 30 452 tsiviilasja ning lahendati

³ Harju Maakohtu 2016. aasta eelarve täitmine. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/harju_maakohus_2016_eelarve_taitmine.pdf

⁴ Viru Maakohtu 2016. aasta eelarve täitmine. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/viru_maakohtu_2016_aasta_eelarve_taitmine.pdf

⁵ Tartu Maakohtu 2016. aasta eelarve täitmine. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/tartu_maakohtu_2016_ea_taitmine.pdf

⁶ Pärnu Maakohtu 2016. aasta eelarve täitmine. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/parnu_maakohus_eelarve_taitmine_2016.pdf

⁷ Täpset arvu tsiviilasju lahendavatest kohtunistest välja tuua ei saa, sest väiksemates kohtumajades sellist täielikku spetsialiseerumist ei toimu.

30 048 tsiviilasja.⁸ Seega saabus 2016. aastal keskmiselt 375 tsiviilasja kohtuniku kohta ning lahendati umbes 371 asja kohtuniku kohta. Tuleb nentida, et kohtute lõikes on tegemist ilmselt ebatäpse arvuga, kuivõrd asjade arv kohtute kaupa erineb ning osades väiksemates kohtumajades lahendavad kohtunikud nii tsiviil- kui kriminaalasju. Küll nähtub sellest arvust tsiviilasju lahendavate kohtunike töökoormuse suurusjärk.

Maakohtutes lahendatud asjade keskmine menetlusaeg on alates 2014. aastast vähenenud – 2014. aastal oli keskmine menetlusaeg 110 päeva, 2015. aastal 108 päeva ja 2016. aastal 101 päeva.⁹ Keskmise menetlusaja tulemust on mõjutanud nendel aastatel rakendunud tõhusama õigusemõistmise projekt, mille raames värvati esimese astme kohtusse kohtunike arvule vastav arv kohtujuriste. Menetlusstatistilistest andmetest nähtuvalt on tõhusama õigusemõistmise projekt aidanud kaasa asjade kiiremale lahendamisele ning ilmselt vähendanud kohtunike töökoormust lihtsamate asjade menetlemisel. Samas nähtub 2015. aasta ja 2016. aasta menetlusstatistikast, et sisuliselt lahendatud hagimenetluse asjades **pole kohtute keskmine menetlusaeg suuresti muutunud**.¹⁰ Seda ilmselt põhjusel, et maakohtutesse saabub järjest enam **keerukamaid õigusvaidlusi**, mille menetlemine nõuab **rohkem ressursi**.

Maakohtud peavad täna lahendama nii lihtsamaid (va lihtmenetluse asjad) kui ka keerukamaid õigusvaidlusi **olemasoleva ressursiga** ning läbi viima nendes asjades **täispika hagimenetluse**. Samas on ootus, et kohtud lahendaksid asju järjest tõhusamalt oodatava **kiirema õigusrahu** saavutamise eesmärgil. On selge, et sellise eesmärgi saavutamine on **tänase töökoormuse ja ressursi juures raskendatud**. Ka nähtub eelnevalt viidatud statistilistest andmetest, et sisuliselt lahendatud hagimenetluse asjades pole kohtute keskmine menetlusaeg suuresti muutunud. Täiendavate märkimisväärsete riigieelarveliste lisavahendite eraldamine kohtutele pole tänase pingelise eelarve tõttu tõenäoline.

Et maakohtutel jääks **rohkem ressursi** tegeleda **keerukamate õigusvaidlustega** ning selleks, et **kohtute töökoormus** jääks praegusega **samale tasemele** või väheneks, tuleb leida olemasolevate eelarveliste vahendite piires alternatiivseid võimalusi maakohtute töö optimeerimiseks, seadmata sealjuures ohtu õigusemõistmise kvaliteeti, isikute põhiõigusi õiglasele kohtumenetlusele ega liigipääsu õigusemõistmisele.

3. Intellektuaalomandi vaidluste kohtualluvus

Eesti kohtutes lahendatavate **intellektuaalomandi** (edaspidi IO) **vaidluste hulk** on **minimaalne** võrreldes tsiviilasjade koguarvuga. Nii näiteks saabus 2016. aastal kohtutesse 30 452 tsiviilasja,

⁸ Viide 2 (Kohtute menetlusstatistika 2016. a).

⁹ Viide 2 (Kohtute menetlusstatistika).

¹⁰ Viide 2 (Kohtute menetlusstatistika 2015. ja 2016. a).

millest IO vaidlusi oli kokku 40.¹¹ IO vaidlusi lahendatakse kõikides Eesti maakohtutes, kuid nende vaidluste lahendamisele on spetsialiseerunud vaid Harju Maakohtu kohtunikud. Et IO asjade hulk on väga väike võrreldes tsiviilasjade üldarvuga ning et muudes kohtutes, peale Harju Maakohtu, IO asjade lahendamisele ei spetsialiseeruta, on see tinginud **IO vaidlustes ebaühtlase kohtupraktika**. Sellele on viidatud IO kodifitseerimise raames välja töötatud autoriõiguse seaduse seletuskirjas¹², samuti on sellele viidanud Eesti Autorite Ühing 29. märtsil 2017 Justiitsministeeriumis toimunud koosolekul¹³.

Probleemi tekkepõhjuseks on IO asjade väike arv koostoimes sellega, et enamikus kohtutes ei toimu IO asjade alast spetsialiseerumist.

2. Sihtrühm

1. Probleemi ja muudatuse sihtrühm:

a) Tsiviilasju lahendavad teise astme kohtunikud

Tallinna ja Tartu ringkonnakohtute tsiviilkolleegiumitesse on ametisse nimetatud kokku 19 kohtunikku.

2. Probleemi ja muudatuse sihtrühm:

a) Tsiviilasju lahendavad esimese astme kohtunikud

Maakohtutesse kokku on ametisse nimetatud 150 kohtunikku, kellest hinnanguliselt 2/3 lahendab tsiviilasju.

3. Probleemi ja muudatuse sihtrühm:

a) IO vaidlusi lahendavad esimese ja teise astme kohtunikud

Maakohtutesse kokku on ametisse nimetatud 150 kohtunikku, kellest hinnanguliselt 2/3 lahendab tsiviilasju. Tallinna ja Tartu ringkonnakohtute tsiviilkolleegiumitesse on ametisse nimetatud kokku 19 kohtunikku.

4. Kaudselt mõjutatud sihtrühm:

Füüsilised ja juriidilised isikud, kes soovivad tsiviilasjades kohtusse pöörduda¹⁴.

3. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus

1. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise eesmärk on luua optimaalne menetluskord, millest tulenevalt ei peaks teise astme kohtunik viima läbi täispikka apellatsioonimenetlust asjas, mis on

¹¹ Viide 2 (Kohtute menetlusstatistika 2016. a).

¹² IO kodifitseerimise dokumendid. Autoriõiguse seaduse seletuskiri, lk 11. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/parem-oigusloome/valminud-materjalid>

¹³ 29.03.2017 toimus justiitsministri ja EAÜ jt organisatsioonide kohtumine, mille raames käsitleti osalenute hinnangul olulisemaid IO valdkonnaga seonduvaid probleeme ja nende võimalikke lahendusi.

¹⁴ Viide 2 (Kohtute menetlusstatistika 2016. a).

õiguspäraselt juba esimeses astmes lahendatud ning milles sellise järelduse saab kohtunik teha asja materjalide ning esimese astme kohtulahendi põhjal juba enne asja menetlusse võtmist. Muudatuse tulemusena jääks kohtunikele enam ressursi keerukamate tsiviilasjade menetlemiseks. Samuti väheneks või jääks samale tasemele teise astme kohtunike töökoormus.

2. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise eesmärk on muuta olemasolevat regulatsiooni selliselt, et esimese astme kohtunik saaks lahendada rohkem lihtsamaid tsiviilasju lihtsustatud korras. Muudatuse tulemusena jääks kohtunikele enam ressursi keerukamate tsiviilasjade menetlemiseks. Samuti väheneks või jääks samale tasemele esimese astme kohtunike töökoormus.

3. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise eesmärk on võimaldada IO asjades rohkemat kohtunike spetsialiseerumist. Muudatuse tulemusena soovitakse tagada IO asjades ühtsem kohtupraktika ning kohtusüsteemi tõhusam toimimine.

II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid

4. Kehtiv regulatsioon, seotud strateegiad ja arengukavad

1. Teise astme kohtumenetlust reguleerivad õigusaktid ning seotud strateegiadokumendid.

- a) **Tsiviilkohtumenetluse seadustikus** (edaspidi TsMS) on sätestatud järgmised menetluslikud võimalused kohtumenetluse optimeerimiseks:
- kohus ei võta apellatsioonkaebust menetlusse, kui mõlemad pooled on selle esitamise õigusest loobunud (TsMS § 637 lg 1 p 5);
 - kohus ei võta apellatsioonkaebust menetlusse, kui apellatsioonkaebuses toodud väidete õigsust eeldades ei saaks kaebust ilmselt rahuldada, st kaebus on õiguslikult perspektiivitu (TsMS § 637 lg 1 p 6)¹⁵;
 - kohus ei võta apellatsioonkaebust menetlusse, kui asja läbivaatamist takistab apellatsioonkaebusele seaduses sätestatud vormi ja sisunõuete rikkumine, mh pädeva isiku allkirja puudumine (TsMS § 637 lg 2);
 - kohus jätab apellatsioonkaebuse määrusega läbi vaatamata, kui ilmneb, et apellatsioonkaebus oli võetud ringkonnakohtu menetlusse ebaõigesti, samuti muul seaduses sätestatud juhul (TsMS § 643 lg 1);
 - kohus võib jätta esitatud hagi läbi vaatamata, kui hageja õiguste rikkumine pole hagi alusena välja toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust (TsMS § 423 lg 2 p 1 ja § 657 lg 1 p 4);

¹⁵ Selle normi kohaldamisel ei saa kohus tõendeid hinnata, vaid kaebuse menetlusse võtmisel peab kohus kaebuses esitatud faktiliste asjaolude õigsust eeldades analüüsima, kas on olemas sellele faktikogumile vastavat õigusnormi, mis võiks anda aluse kaebuse rahuldamiseks (Riigikohtu 09.10.2013 määrus asjas nr 3-2-1-99-13, p 7).

- kohus võib jätta esitatud hagi läbi vaatamata juhul, kui hagi pole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset või kui haviga ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada (TsMS § 423 lg 2 p 2 ja § 647 lg 1 p 4)¹⁶;
- esimese astme kohus saab varalise nõudega hagnosisid, mille hagi hind arvestatuna põhinõudelt ei ületa 2000 eurot ning koos kõrvalnõuetega 4000 eurot, menetleda lihtsustatud korras lihtmenetluses. Kohus menetleb asja oma õiglase äranägemise kohaselt arvestades sealjuures menetlusosaliste põhiõigusi- ja vabadusi ning järgides olulisi menetluspõhimõtteid (TsMS § 405). Nendes asjades saab kohus piirata menetlusosaliste õigust apellatsioonkaebuse esitamiseks (TsMS § 442 lg 10), mis on aluseks apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumiseks (TsMS § 637 lg 2¹)¹⁷;
- kohus võib asja otsustada üksnes apellatsioonkaebuse põhjal, kui kohus leiab, et esimese astme kohtus on asja arutamisel rikkunud menetlusõiguse normi, mis toob ilmselgelt kaasa otsuse tühistamise apellatsioonimenetluses (TsMS § 646);
- kui apellant ega vastustaja pole nõudnud asja läbivaatamist kohtuistungil, võib kohus asja läbi vaadata ja lahendada kirjalikus menetluses (TsMS § 647 lg 1);
- kui apellant kohtuistungile ei ilmu ega ole teatanud ilmumata jätmise mõjuvast põhjusest (käesoleva seadustiku § 422) või ei ole seda põhistanud, võib kohus vastustaja taotlusel jätta kaebuse läbi vaatamata. Kohus ei jäta kaebust läbi vaatamata, kui apellant ei taotlenud asja läbivaatamist kohtuistungil või palus kohut lahendada kaebus istungil tema osavõttuta (TsMS § 649 lg 2);
- kui ringkonnakohus jätab esimese astme kohtu otsuse muutmata ja järgib esimese astme kohtu otsuse põhjendusi, ei pea ringkonnakohus oma otsust põhjendama. Ringkonnakohus peab sel juhul märkima, et nõustub esimese astme kohtu otsuse põhjendusega (TsMS § 654 lg 6).

b) **Vabariigi Valitsuse 2016-2017 tegevusprogrammi**¹⁸ osas „Valitsusliidu aluspõhimõtted“ p-s 3.3 on välja toodud kohtute ressursikasutuse ja tööprotsesside optimeerimise vajadus.

2. Esimese astme kohtumenetlust optimeerivad õigusaktid ning seotud strateegiadokumendid.

a) **TsMS-s** on sätestatud järgmised menetluslikud võimalused esimeses astmes läbi viidava kohtumenetluse optimeerimiseks:

¹⁶ See säte annab kohtule võimaluse jätta hagi läbi vaatamata, kui selle esitamine on õiguslikult võimatu, kuid kohus ei saa selle kohaldamisel hinnata tõendeid (nt Riigikohtu 18.11.2013 määrus asjas nr 3-2-1-120-13, p 12).

¹⁷ Edasikaebe piirangu kehtestamisest olenemata võib ringkonnakohus apellatsioonikaebuse menetlusse võtta, kui maakohtu otsuse tegemisel oli selgelt ebaõigesti kohaldatud materiaaõiguse normi või selgelt rikutud menetlusõiguse normi või selgelt valesti hinnatud tõendeid ja see võis oluliselt mõjutada lahendit (Riigikohtu 27.02.2017 määrus asjas nr 3-2-1-159-16, p 13).

¹⁸ Valitsuse tegevusprogramm 2016-2019. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://valitsus.ee/et/eesmargid-tegevused/valitsuse-tegevusprogramm-0>

- kohus võib jätta hagi menetlusse võtmata või läbi vaatamata, kui hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust (TsMS § 371 lg 2 p 1, § 423 lg 2 p 1);
- kohus võib jätta hagi menetlusse võtmata või läbi vaatamata, kui hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset, või kui hagiga ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada (TsMS § 371 lg 2 p 2, § 423 lg 2 p 2);
- poolte nõusolekul võib kohus lahendada asja seda kohtuistungil arutamata (TsMS § 403 lg 1);
- varaliselt hinnatava hagi asjas võib kohus määrata kirjaliku menetluse, kui hagihind ei ületa summat, mis arvestatuna põhinõudelt vastab 3200 eurole ja koos kõrvalnõuetega 6400 eurole (TsMS § 404 lg 1);
- kohus menetleb hagi oma õiglase äranägemise kohaselt lihtsustatud korras, järgides üksnes TsMS-s sätestatud üldisi menetluspõhimõtteid, kui tegemist on varalise nõudega hagiga ning hagihind ei ületa summat, mis arvestatuna põhinõudelt vastab 2000 eurole ja koos kõrvalnõuetega 4000 eurole (TsMS § 405 lg 1);
- vekslit ja tšekist tuleneva raha maksmise hagi ning hagi hüpoteegist või laevahüpoteegist või registerpandist tulenevalt sundtäitmise läbiviimiseks menetletakse hageja taotlusel dokumendimenetluses, kui kõiki nõuet tõendavaid asjaolusid saab tõendada dokumentidega ja vajalikud dokumendid on hagile lisatud või hageja esitab need kohtu määratud tähtaja jooksul (TsMS § 406);
- kohus võib hageja nõusolekul hagi tagaseljaotsusega rahuldada hagiavalduses märgitud ja asjaoludega õiguslikult põhjendatud ulatuses, kui kostja, kellele kohus on määranud vastamise tähtaja, ei ole tähtaegselt vastanud, isegi kui hagi toimetati kostjale kätte välisriigis või kui see toimetati kätte avalikult (TsMS § 407 lg 1);
- kui kumbki pool ei ilmu kohtuistungile, muu hulgas eelistungile, võib kohus jätta hagi läbi vaatamata (TsMS § 408 p 2);
- kui hageja ei ilmu kohtuistungile, muu hulgas eelistungile, siis kohus kohale ilmunud kostja taotlusel jätab hagi läbi vaatamata (TsMS § 409 lg 1 p 1);
- kui kostja ei ilmu kohtuistungile, muu hulgas eelistungile, teeb kohus kohale ilmunud hageja taotlusel tagaseljaotsuse (TsMS § 410);
- kohus võib otsuse kirjeldavas osas jätta märkimata nõuete kohta esitatud väited, vastuväited ja esitatud tõendid, samuti riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuse seisukoha (TsMS 444 lg 1);
- kui kohus menetleb hagi lihtmenetluses, võib ta kohtuotsuse põhjendavas osas piirduda üksnes õigusliku põhjenduse ja tõendite, millele on rajatud kohtu järeldused, märkimisega (TsMS § 444 lg 2);

- tagaseljaotsuse või hagi õigeksvõtul põhineva otsuse võib kohus teha kirjeldava ja põhjendava osata (TsMS 444 lg 3);
- kohus võib TsMS § 444 lõikes 3 nimetamata otsusest kirjeldava ja põhjendava osa välja jätta, kui menetlusosalised on andnud selleks nõusoleku või kui kohus menetleb hagi lihtmenetluses (TsMS § 444 lg 4).

b) **Vabariigi Valitsuse 2016-2017 tegevusprogrammi** osas „Valitsusliidu aluspõhimõtted“ p-s 3.3 on välja toodud kohtute ressursikasutuse ja tööprotsesside optimeerimise vajadus.

3. IO asjade kohtualluvus kehtivas tsiviilkohtumenetluse seadustikus

a) IO asjadele kohaldub **TsMS-i** 12. peatükis sätestatud üldise kohtualluvuse reeglid ning 13. peatükis sätestatud valikulise kohtualluvuse reeglid.

b) **Kaubamärgiseaduses** (edaspidi KaMS) on sätestatud järgnevad kohtualluvuse reeglid:

- kaubamärgi õiguskaitsega seotud kaebused ja hagid alluvad Patendiameti asukohajärgsele maakohtule (KaMS § 60 lg 1);
- Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu (RT II 1999, 22, 123) lisa 1C intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 50 kohaste ajutiste meetmete rakendamine kuulub rikkumise toimumise koha järgse maakohtu alluvusse (KaMS § 60 lg 2).

c) **Patendiseaduses** (edaspidi PatS) on sätestatud järgnevad kohtualluvuse reeglid:

- PatS §-de 47-49 ja 51 ning § 54 1.-3., 5. ja 6. lõike kohased hagid ja avaldused ning §-de 50 ja 52 kohased kaebused ja hagid alluvad Harju Maakohtule. Paragrahvi 53 ning § 54 4. lõike ja § 55¹ kohased hagid alluvad rikkumise toimumise koha järgsele maakohtule. Maailma kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu (RT II 1999, 22, 123) lisa 1C intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 50 kohaste ajutiste meetmete rakendamine kuulub rikkumise toimumise koha järgse maakohtu alluvusse (PatS § 55 lg 2).

d) **Kasuliku mudeli seaduses** (edaspidi KasMS) on sätestatud järgnevad kohtualluvuse reeglid:

- KasMS §-de 45–48 ning § 51 1., 2., 4. ja 5. lõike kohased hagid ja avaldused ning § 49 kohased kaebused alluvad Patendiameti asukoha järgsele kohtule. Paragrahvi 50 ning § 51 3. lõike ja § 52¹ kohased hagid alluvad rikkumise toimumise koha järgsele maakohtule.
- Maailma kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu lisa 1C intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 50 kohaste ajutiste meetmete rakendamine kuulub rikkumise toimumise koha järgse maakohtu alluvusse (KasMS § 52 lg 2).

e) **Tööstusdisaini kaitse seaduses** (edaspidi TDKS) on sätestatud järgnevad kohtualluvuse reeglid:

- TDKS nimetatud kaebused ja hagid alluvad Patendiameti asukohajärgsele kohtule (TDKS § 86 lg 1);
 - Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu lisa 1C intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 50 kohaste ajutiste meetmete rakendamine kuulub rikkumise toimumise koha järgse maakohtu alluvusse (TDKS § 86 lg 1¹).
- f) **Geograafilise tähise kaitse seaduses** (edaspidi GTKS) on sätestatud järgnevad kohtualluvuse reeglid:
- GTKS-s nimetatud kaebused ja hagid alluvad Patendiameti asukoha järgsele kohtule (GTKS § 46 lg 1);
 - Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu (RT II 1999, 22, 123) lisa 1C intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 50 kohaste ajutiste meetmete rakendamine kuulub rikkumise toimumise koha järgse maakohtu alluvusse (GTKS § 46 lg 1¹).

5. Tehtud uuringud

1.-2. Probleemi tuvastamisel ja eesmärgi seadmisel on lähtutud kohtute menetlusstatistika andmetest¹⁹ ning kohtunike poolt antud tagasisidest.

3. Probleemi tuvastamisel ja eesmärgi seadmisel on lähtutud põhiliselt huvirühmade poolset tagasisidest ja autoriõiguse kodifitseerimise raames tehtud ettepanekutest.

6. Kaasatud osapooled

1.-2. Justiitsministri 04. aprilli 2016 käskkirjaga nr 35 moodustati menetlusseadustike rakendusanalüüsi läbiviimiseks töörühm, mille liikmeteks nimetati Kai Härmand (töörühma juht), Villem Lapimaa, Kersti Kerstna-Vaks, Andres Parmas, Kristel Siitam-Nyiri ja Marko Aavik. Käskkirjast lähtuvalt on töörühm moodustatud eesmärgiga leida võimalusi kohtumenetluse efektiivsemaks muutmiseks. Töörühma liikmed on kogunenud kahel korral: 01. aprillil 2016 ja 24. oktoobril 2016. Esimesel, 01. aprilli 2016, kohtumisel arutati kohtute töökoormuse optimeerimise probleemi üldisemalt. Teisel, 24. oktoobri 2016, kohtumisel arutati Jaana Lintsi analüüsi²⁰ pinnalt tekkinud ideid kohtumenetluse õgvendamiseks. Selle koosoleku tulemuste kohta koostas Justiitsministeerium memo²¹ meetmetest, mille rakendamist pidasid töörühma liikmed võimalikuks. Memo koostati eesmärgiga esitada see kohtute haldamise nõukojale arvamuse esitamiseks. Memos toodi välja järgmised meetmed:

¹⁹ VTK punktides 1.1. ja 1.2. viidatud andmed.

²⁰ Jaana Lintsi. Soome, Rootsi, Hollandi ja Austria tsiviilkohtumenetluse süsteemide ja menetlusõiguste lahendused kohtumenetluse ressursi optimaalseks kasutamiseks. Tartu 2016. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.just.ee/et/uudised-pressiinfo/uuringud>

²¹ Justiitsministeeriumi 25.11.2016 memo kohtute haldamise nõukojale kohtumenetluse õgvendamise teemal.

- apellatsioonimenetluse ette loamenetluse loomine;
- määruskaebuste esitamise õiguse piiramine menetluslikele määrustele;
- teatud asjades kohustusliku lepitusmenetluse rakendamine;
- teatud olemasolevate kohtueelsete organite liitmine kohtutega;
- kiirendatud menetluse loomine pilootkohtuasjadele;
- lihtmenetluse rahalise piiri tõstmine tsiviilkohtumenetluses.

09. detsembril 2016 toimunud kohtute haldamise nõukoja istungil loamenetluse mõte laia toetust ei leidnud, kuid mõned kohtute haldamise nõukoja liikmed pidasid vajalikuks selle edasist analüüsimist. Mitmed nõukoja liikmed toetasid mõtet tõsta lihtmenetluse rahalist piiri. Nendest ideedest lähtub käesolev VTK.

Kohtute haldamise nõukoja istungil toodi välja, et täiendavat süvaanalüüsi vajaks kogu kohtueelsete organite süsteem. See teema oma mahukuse tõttu antud VTK raamidesse ei mahu, kuid selle ideega töötatakse edasi. Pilootkohtuasjadele kiirendatud menetluse loomise ideed pigem ei toetatud, kuna selline hea tava kehtib juba täna.²²

Nõukoja liikmed leidsid, et täiendavalt ei saaks piirata määruskaebuse esitamise õigust esimese astme kohtu menetluslikele määrustele, mistõttu seda teemat antud VTK-s ei analüüsita. Ka ei käsitleta VTK-s lepitusmenetluse teemat, vaid selle regulatsiooni väljatöötamist analüüsitakse eraldi. Eraldi seaduseelnõu esitatakse Riigikohtu ettepanekute kohta piirata teise astme kohtu määrustele määruskaebuse esitamise õigust Riigikohtule.

2. juunil 2017 toimunud kohtute haldamise nõukoja istungil esitleti käesoleva VTK töödokumenti. Töödokumendis kajastati kõiki VTK teemasid, puudu oli üksnes mõjuanalüüs. Kohtute haldamise nõukoja liikmed leidsid, et täiendavate aluste loomine, mille alusel saaks ringkonnakohus jätta apellatsioonkaebuse menetlusse võtmata, on vajalik. Seda põhjusel, et olemasolevate aluste kohaldamise eeldused on Riigikohtu praktikast tulenevalt täna kitsad, mistõttu ei saa neid paljude kohtuasjade puhul kohaldada.

3. 29. märtsil 2017 toimus Justiitsministeeriumis koosolek, millest võtsid osa Eesti Esitajate Liit, Eesti Näitlejate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing, Eesti Audiovisuaalautorite Liit ja Eesti Autorite Ühing. Samuti osales koosolekul justiitsminister Urmas Reinsalu, õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse juhataja Indrek Niklus ning nõunik Kärt Nemvalts. Koosolekul arutati erinevaid olulisi probleeme IO valdkonnas. Ühe puudusena tõid koosolekul osalenud huvirühmad välja ebaühtlase kohtupraktika eelkõige autoriõigusega (ja kaasnevate õigustega) seonduvates kohtuvaidlustes ja tegid ettepaneku, et kõik vaidlused võiksid olla allutatud ühele kohtule, näiteks Harju Maakohtule.

²² Kohtute haldamise nõukoja 92. korralise istungi protokoll.

III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

7. Kaalutud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

1. Ringkonnakohtu töökoormus

- Avalikkuse teavitamine	EI
- Rahastuse suurendamine	EI
- Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	JAH
- Senise regulatsiooni parem rakendamine	JAH
- Muu (palun täpsusta)	EI

2. Maakohtu töökoormus

- Avalikkuse teavitamine	EI
- Rahastuse suurendamine	EI
- Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	JAH
- Senise regulatsiooni parem rakendamine	JAH
- Muu (palun täpsusta)	EI

3. IO asjade kohtualluvus

- Avalikkuse teavitamine	EI
- Rahastuse suurendamine	JAH
- Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	JAH
- Senise regulatsiooni parem rakendamine	EI
- Muu (palun täpsusta)	EI

7.1. Kaalutud võimalike mitteregulatiivsete lahenduste võrdlev analüüs

1. Kaaluti järgmiseid mitteregulatiivseid lahendusi.

a) Senise regulatsiooni parem rakendamine

Senise regulatsiooni parem rakendamine ei aitaks saavutada täielikult VTK eesmärki. VTK p-s 4.1.a) loetletud meetmete rakendamise eeldused on kitsad. Nii näiteks ei saa kohus hinnata põhjendamatute apellatsioonkaebuste puhul tõendeid ning kaebuse menetlusse võtmise keeldumiseks või läbi vaatamata jätmiseks perspektiivituse põhjusel peab kohus sellise määruse koostamiselt lähtuma kõrgendatud põhjendamiskohustusest (TsMS §-d 637 lg 1 p 6, 643 lg 1, 657 lg 1 p 4 koostoimes 423 lg 2 p-ga 1 ja 2). 24. oktoobri 2016 koosolekul nentisid töögrupi liikmed, et kõrgendatud põhjendamiskohustuse tõttu ei rakendata viidatud õigusnorme tihti, kuivõrd see tähendaks ressursi mõttes asja sisulist lahendamist. Ka 2. juunil 2017 toimunud kohtute haldamise nõukojal viidati, et tänase Riigikohtu praktika tõttu saab viidatud sätteid kohaldada väga väheste asjade puhul.

b) Olemasoleva olukorra säilitamine

Olemasoleva olukorra säilitamisel tõuseks arvatavasti teise astme kohtunike töökoormus, mistõttu võivad pikeneda senised menetlustähtajad. Seda põhjusel, et hiljutise kohtupraktikaga on

lihtmenetluses menetletavate asjade ringi kitsendatud²³ ning seega on välistatud nende asjade menetlusse võtmisest keeldumine TsMS § 637 lg 2¹ alusel. Samuti on välistatud TsMS § 637 lg 2¹ kohaldamine olukorras, kus lihtmenetluse asjas vaidlustatakse menetluskulude kindlaksmääramist ning vaidlustatav menetluskulude summa ületab 200 eurot.²⁴

Seega on antud juhul võimalik välja pakkuda täiendav regulatiivne meede kohtute töö optimeerimiseks.

2. Kaaluti järgmiseid mitteregulatiivseid lahendusi.

a) Senise regulatsiooni parem rakendamine

Senise regulatsiooni parem rakendamine ei aitaks saavutada täielikult VTK eesmärki. VTK p-s 4.2. a) nimetatud esimese kahe meetme kohaldamise eeldused on kitsad. Kohus ei saa hinnata põhjendamatu hagide puhul tõendeid ning hagi menetlusse võtmisest keeldumiseks või läbi vaatamata jätmiseks perspektiivituse põhjusel peab kohus sellise määruse koostamisel lähtuma kõrgendatud põhjendamiskohustusest (TsMS § 423 lg 2 p-d 1 ja 2). 24. oktoobri 2016 a. koosolekul nentisid töögrupi liikmed, et kõrgendatud põhjendamiskohustuse tõttu ei rakendata viidatud õigusnorme tihti, kuivõrd see tähendaks asja sisulist lahendamist.

b) Olemasoleva olukorra säilitamine

Olemasoleva olukorra säilitamisel on tõenäoline, et esimese astme kohtunike töökoormus tõuseks või jääks samale tasemele. Nimelt on hetkel lihtmenetluse rahaline piirväärtus küllaltki madal – 2000 euro suurusele hagihinnale vastav põhinõue ning koos kõrvalnõuetega 4000 euro suurusele hagihinnale vastav nõue. Sealjuures on hiljutise kohtupraktikaga piiratud lihtmenetluse kohaldamisala (vt VTK p 7.1.1 b)), mistõttu tuleb senisest enam vaidlusi lahendada üldkorras.

Kehtiva lihtmenetluse piirmäära sätestamisel on lähtutud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruses nr 861/2007, millega loodi Euroopa väiksemate nõuete menetlus, sätestatud piirmäärast²⁵. Viidatud määruse kohaldamise kohta koostas Euroopa Komisjon 19. novembril 2013 aruande²⁶, milles leiti, et 2000 euro suurune vaidluse piirväärtus piirab oluliselt Euroopa väiksemate nõuete kohtumenetluse kättesaadavust. Seetõttu tõsteti Euroopa väiksemate nõuete määruse rahalist piirväärtust 5000 eurole

²³ Riigikohtus leidis oma 16.06.2016 määruses asjas nr 3-2-1-56-16, et lihtmenetluse asja olemasolu hindamiseks tuleb lähtuda TsMS § 122 lg-s 2 ning teha kindlaks asjas taotletu harilik väärtus, st et lähtuda tuleb hageja kogu tegelikust nõudest, mis tähendab korduvate kohustuse puhul juba sissenõutavaks muutunud ja tulevikus sissenõutavaks muutavate perioodiliste maksete kogusummat. Seega on näiteks välistatud praktiliselt kõikide elatisasjade menetlemine lihtmenetluses.

²⁴ Riigikohtu 15.06.2016 määrus asjas nr 3-2-1-51-16.

²⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seotud seaduste muutmise seadus 194 SE. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/57af5aca-06a7-159e-7d61-03607a2dce5e/>

²⁶ Euroopa Komisjoni 19.11.2013 aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele Euroopa Parlamendi ja nõukogu (EÜ) nr 861/2007 (millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus) kohaldamise kohta. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/ET/1-2013-795-ET-F1-1.Pdf>

(va intressid, kulud ja muud kõrvalnõuded).²⁷ Ka see on üheks indikatsiooniks, mis viitab, et kehtiv siseriiklik lihtmenetluse rahaline piirväärtus on liiga madal.

Seega on antud juhul võimalik välja pakkuda täiendav regulatiivne meede kohtute töö optimeerimiseks.

3. Kaaluti järgmiseid mitteregulatiivseid lahendusi.

a) Rahastuse suurendamine

Mitteregulatiivsetest lahendustest saaks kaaluda erikohtu loomist IO vaidluste lahendamiseks. See eeldaks kohtute rahastuse suurendamist. Võttes aga arvesse IO vaidluste väikest arvukust, poleks erikohtu loomine üksnes juba sellel põhjusel otstarbekas. Nii ei täida tänane IO asjade arv isegi ühe kohtuniku koha koormust.

b) Olemasoleva olukorra säilitamine

Ebaühtlase kohtupraktika jätkumine IO vaidlustes toob kaasa õiguskindluse vähenemise ning võib tekitada usaldamatust kohtusüsteemi vastu.

Seega on antud juhul võimalik välja pakkuda täiendav regulatiivne meede IO asjades kohtunike spetsialiseerumiseks.

7.2. Järeldus mitteregulatiivse lahenduse sobimatusest

Senise regulatsiooni parem rakendamine:

1. See ei lahendaks teise astme kohtunike töökoormuse probleemi, kuivõrd nende meetmete rakendamise eeldused on praktikas piiratud ning teatud juhtudel puudub ka kohtunikel nende meetmete rakendamiseks ajaressurss.
2. See ei lahendaks esimese astme kohtunike töökoormuse probleemi, kuivõrd nende meetmete rakendamise eeldused on praktikas piiratud ning teatud juhtudel puudub kohtunikel nende meetmete rakendamiseks ajaressurss.

Olemasoleva olukorra säilitamine:

1. On tõenäoline, et sellisel juhul esimese astme kohtunike töökoormus tõuseks või jääks samale tasemele, sest hiljutise kohtupraktikaga on lihtmenetluses menetletavate asjade ringi kitsendatud, mistõttu tuleb enam asju lahendada täispikas apellatsioonimenetluses;

²⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16.12.2015 määrus (EL) 2015/2421, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 861/2007, millega luuakse Euroopa väiksemate nõuete menetlus, ning määrust (EÜ) nr 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus.

2. On tõenäoline, et esimese astme kohtunike töökoormus tõuseks või jääks samale tasemele, sest lihtmenetluse rahaline piirväärtus on madal ning selle kohaldamisala on kohtupraktikaga kitsendatud, mistõttu tuleb enam asju lahendada täispikas hagimenetluses;
3. See tooks kaasa õiguskindluse vähenemise ning arvatavasti tekitaks usaldamatust kohtusüsteemi vastu.

Rahastuse suurendamine:

3. Erikohtu loomine pole otstarbekas IO asjade väikese arvu tõttu.

IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

8. Välisriigid, mille regulatiivseid valikuid probleemi lahendamiseks on analüüsitud või on kavas seaduseelnõu koostamisel analüüsida (koos põhjendusega)

1. Kohtute tööprotsesside optimeerimise ning konkreetsete meetmete väljatöötamise lihtsustamiseks on tellitud võrdlev-õiguslik analüüs J. Lintsilt, millele antud VTK-s väljapakutud regulatiivne lahendus tugineb. Analüüsis uuriti Soome, Rootsi, Hollandi ja Austria tsiviilkohtumenetluse süsteemide ja menetlusõiguste lahendusi kohtumenetluse ressursi optimaalseks kasutamiseks.²⁸ Analüüsis keskenduti enim kohtulahendite peale edasikaebamise mudelitele.²⁹

J. Lintsi analüüsist nähtuvalt on eelnevalt nimetatud **riikides kasutatud järgmiseid menetlusemudeleid** kohtute töökoormuse optimeerimiseks:

- **Soome** piirkonnakohtu (esimese astme kohus) otsuste ja menetlust lõpetavatele määrustele saab edasi kaevata apellatsioonikohtule, välja arvatud juhul, kui apellatsiooni esitamine on seaduses sätestatud juhtudel keelatud. Apellatsioonikohtus on ettenähtud loamenetlus kõikidele tsiviilasjades esitatud apellatsioonkaebustele ning menetlusloa andmise võib otsustada üks apellatsioonikohtu kohtunik. Loamenetlus kehtib ka ülemkohtus. Lisaks võib apellatsiooni esitada otse ülemkohtule, kui pooled selles kokku lepivad. Kui ülemkohus menetlusluba ei anna, jõustub piirkonnakohtu otsus. Apellatsioonikohus annab menetlusloa, kui:
 - on alust kahelda piirkonnakohtu lahendi lõpptulemuse õiguses; sealjuures ei anta menetlusluba üksnes selleks, et tõendeid uuesti hinnata, kui apellatsioonis esitatu ei anna põhjendatud alust kahelda piirkonnakohtu lahendi õigsuses;
 - ei ole võimalik hinnata piirkonnakohtu lahendi lõpptulemuse õigsust menetlusluba andmata;
 - õiguse rakendamise jaoks samasugustes asjades on oluline anda menetlusluba; või

²⁸ Viide 20.

²⁹ J. Lints märgib oma analüüsis, et kohtulahendite peale edasikaebamise kord ja piirangud on efektiivse menetlusmudeli kujundamisel märkimisväärse või isegi keskse tähendusega, sest isegi kõige paremini reguleeritud menetluskorra puhul on paratamatu, et asja menetlemine igas järgnevas kohtuastmes pikendab menetluse kogupikkust kuude, kui mitte aastate võrra.

- esineb muu oluline põhjus menetlusloa andmiseks.

Nii apellatsioonikohtu kui ülemkohus võib anda menetlusloa vaid osale kohtulahendist või piirduda küsimusega, mille otsustamine on vajalik kohtupraktika suunamiseks või muul viisil, arvestades menetlusloa andmise aluseid. Sellisel juhul võib ülemkohus muus osas tugineda vaidlustatud otsuse põhjendustele.

Ka määruskaebuse menetlemiseks on apellatsioonikohtus vajalik menetlusloa.

- **Rootsi** piirkonnakohtu (esimese astme kohus) otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel on vajalik apellatsioonikohtu menetlusloa. Menetlusloa pole vaja vaid üüri- ja renditribunali otsusele kaevates. Menetlusloa andmisel otsustakse igakordselt eraldi, kui mitu kohtunikku loa andmise otsustavad. Loamenetlus kehtib ka ülemkohtus. Nii apellatsioonikohtu kui ülemkohus võib anda ka osalise menetlusloa, seda juhul, kui kohtu hinnangul täidab vaid osa kaebuses menetlusloa andmise kriteeriumid. Apellatsioonikohtus annab menetlusloa, kui:

- on alust kahelda piirkonnakohtu otsuse õigsuses;
- apellatsioonkaebuse menetlemiseks ei ole võimalik piirkonnakohtu otsuse õigust hinnata, st eelkõige kui piirkonnakohtu menetluslike eksimuste tõttu ei ole piirkonnakohtu otsuse õigsus toimiku pinnalt jälgitav;
- apellatsioonkaebuse menetlemine kõrgema astme kohtu poolt on oluline õigus rakendamise praktika jaoks;
- esineb muu oluline põhjus apellatsioonikohtu menetlemiseks.

Menetluslikele määrustele saab reeglina edasi kaevata vaid kohtuotsuse või menetlust lõpetava määruse peale kaebamisega. Erandid on sätestatud seaduses. Nendel erandlikel juhtudel on võimalik määruskaebus esitada üksnes juhul, kui pool kaebuse esitamisest kohut teavitab ning millisel juhul otsustab kohus, kas kaebus lahendatakse eraldi või koos lõpplahendi peale esitatud kaebusega.

- **Hollandis** saab esimese astme kohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitada vaid juhul, kui vaidlustatud nõue ületab 1750 eurot või kindlaksmääramata väärtusega nõude puhul on alust järeldada, et nõude väärtus ületab 1750 eurot, välja arvatud juhul, kui seadus sätestab teisiti. Üksikudel juhtudel on edasikaebuse õigus seadusega välistatud (nt teatud üürilepinguga seotud vaidlused). Juhul, kui apellatsiooni esitamine on seadusega piiratud (nt vaidluse väärtus on väike) või juhul, kui pooled on nõustunud apellatsioonimenetluse vahele jätma, võivad pooled piirkonnakohtu otsusele otse ülemkohtule kaevata. Hollandi ülemkohtus pole loamenetlust, kuid ülemkohtul on võimalik asi lahendada lühendatud põhjendustega, kui puuduvad kassatsioonimenetluse alused. Samuti võib ülemkohus peale kohtujuristi arvamuse saamist jätta kassatsiooni läbi vaatamata menetluse alguses, kui kassatsiooni menetlemine ei annaks alust alama astme kohtu otsust tühistada või kaebajal puudub piisav huvi kassatsioonimenetluse suhtes.

Menetluslike määruste peale eraldi kaevata pole võimalik, välja arvatud juhul, kui kohaldatakse hagi tagamist või sellest keeldutakse. Eeldatakse, et teistel juhtudel saab määruste peale edasi kaevata ainult koos lõpplahendiga, kui kohus ei otsusta teisiti.

- **Austrias** on apellatsioonkaebuse esitamise õigus juhul, kui rahaline nõue või nõude väärtus ületab 2700 eurot. Alla selle jäävate nõuete korral on võimalik apellatsioonkaebus esitada vaid juhul, kui esinevad kohtu otsuse tühisuse alused³⁰ ning selle tõttu on asi õiguslikult ebaõigesti lahendatud. Apellatsioonkaebuse esitamise piirang ei kehti ülalpidamisasjades; abielu lahutamise, tühistamise või tühisuse tuvastamise ning muude abikaasade vastastikuste nõuete asjades; kinnisasjade üürilepingu lõpetamisest, tühistamisest ja lepingu olemasolu tuvastamise asjades; tarbijakaitseorganisatsiooni esitatud nõude ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kasutamise lõpetamise asjades. Rangemad piirangud kaebuse sisule ja väärtusele on seatud kaebuse esitamisel ülemkohtule.

Määruskaebuse esitamise õigus apellatsioonikohtule on piiratud - vaidluse väärtus peab olema üle 2700 euro. Sellisel juhul võib vaidlustada vaid sisuliselt menetlust lõpetavaid määruseid. Need piirangud ei kehti siiski töövaidluste korral ja tarbijakaitseorganisatsiooni ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kasutamise lõpetamise nõuete korral.

J. Lints on analüüsis välja toonud, et Soome on saavutanud optimaalse menetlusmudeli just täieliku loamenetluse süsteemi kaudu. Rootsisis kaasnesid loamenetluse süsteemi rakendamisega aga kohanemiskasused just seeläbi, et menetluslubasid anti vähe ning kohtute praktika oli menetluslubade osas ebaühtlane. Reformi tulemusel on Rootsisis siiski lõppastmes vähenenud apellatsioonikohtus täispika menetluse läbinud asjade arv. Et loamenetluse reformiga vähenes ülemkohtusse esitavate asjade arv, töötati Rootsisis välja ka eelotsustusmenetluse regulatsioon³¹, et ühtlustada õiguspraktikat. Veel märgib J. Lints oma analüüsis, et kuna Hollandis on edasikaebuste arv väike, siis pole seal kohtute töö optimeerimise küsimus edasikaebe aspektist problemaatiline. Sealne kohtusüsteemi mudel on säilinud suhteliselt muutumatuna. Ka Austria mudel on püsinud peaaegu muutumatuna, vaid tõstetud on üksnes lubatava kaebuse väärtuse alammäärasid, mis on kohtute tööd optimeerinud.

2. Nagu VTK p-s 8.1. on viidatud, siis kohtute tööprotsesside optimeerimise ning konkreetsete meetmete väljatöötamise lihtsustamiseks on tellitud võrdlev-õiguslik analüüs J. Lintsilt. Lisaks edasikaebepiirangutele on J. Lints analüüsinud riigiti ka lihtsustatud menetlusi ning erinevate raskusastmega kohtuasjade menetlusi.

³⁰ Tegemist peab olema tõsiste menetluslike rikkumistega, nt kohtukoosseis oli ebaseaduslik, kohtul puudus pädevus, pool on jäetud ebaseaduslikult menetlusest kõrvale jms.

³¹ Kohtutel on võimalik enne otsuse tegemist küsida konkreetsetes õiguslikes küsimustes ülemkohtu seisukohta. Seisukoha saamine eeldab aga ülemkohtu poolt menetlusloa andmist, st tegemist peab olema õiguspraktika jaoks olulise küsimusega.

J. Lintsi analüüsist nähtuvalt on Soome, Rootsi, Hollandi ja Austria tsiviilkohtumenetluses kasutusel järgmised **lihtsustatud menetlused ja menetlusvormid erinevate raskusastmetega kohtuasjade menetlemiseks**:

- **Soomes** on kasutusel lihtsustatud menetlusena kiirmenetlus. See on kohaldatav juhul, kui vaidlus on seotud konkreetse võlgnevuse nõudega, valduse rikkumise lõpetamise, valduse taastamise ja väljatõstmise nõudega. Sellisel juhul peab hageja hagiavalduses kinnitama, et tema teadmisel ei ole nõude osas vaidlust ning nõuet tõendavaid dokumente pole vaja esitada. Kiirmenetluses tehtud tagaseljaotsusele tuleb esitada kaebus menetluse uuendamisele samale kohtule, sisulise otsuse korral kohaldub üldine edasikaebamise kord. Lisaks on võimalik menetlust kiirendada, kui esinevad asjaolud, mis põhjendavad asja arutamist enne teisi asju.

Soome tsiviilkohtumenetluses ei ole eraldi menetlust nn väikestele nõuetele, sest väiksema väärtustega vaidluste arv on suhteliselt väike. Õiguskirjanduses peetakse väikeste nõuete väikese arvu põhjuseks kohtumenetlusega seonduvaid kohtukulusid.

- **Rootsi** kohtumenetluses ei ole reguleeritud eraldi lihtsustatud menetluse vormi. Küll on võimalik kohaldada tavamenetlusest lihtsamaid menetlusreegleid, kui nõude väärtus ei ületa poolt baashinnast, mis on sätestatud eraldi seaduses. 2016. aastal oli baashinnaks 44 300 Rootsi krooni. Seega nõude väärtus ei tohtinud ületada 22 150 Rootsi krooni (ca 2371,39 eurot). Lisaks peab tegemist olema vaidlusega, mida saaks lahendada kohtuvälise kokkuleppega.

Mõned menetlusreeglite erisused on ette nähtud kollektiivsetele töövaidlustele ning individuaalsetele töövaidlustele.

- **Hollandis** on võimalik kiiretes küsimustes kohaldada kiirendatud menetlust, mille eelduseks on poolte edasilükkamatu ja erakorraline vajadus. Kiirendatud menetluse menetluslikud erisused: hagejat peab esindama advokaat, kuid kostja võib osaleda menetluses isiklikult; kostja ei pea esitama kirjalikku vastust; suuline istung korraldatakse ühe kuni kuue nädala jooksul, sõltuvalt asja erakorralisusest; istungi korraldus on vaba ja informaalne, istungi viib läbi ning lahendi teeb üksinda kohtu president; kohus teeb otsuse 7–14 päeva jooksul pärast istungit, kuid esialgse otsuse võib esitada juba istungil, millele järgneb kirjalik otsus mõne päevaga; kehtivad lihtsustatud tõendamise reeglid. Olemuselt on kiirendatud menetlus ette nähtud ajutise meetmena, mitte vaidluse lõpliku lahendusena. Hagejal ei ole siiski kohustust hiljem hagimenetlust alustada, mistõttu on kiirendatud menetluses tehtud esialgse otsus tihti ja üldjuhul ka lõplik.

Nn lihtsamateks asjadeks võib pidada esimese astme kohtute alla kuuluvat eraldi sektoris ehk all-piirkonnakohtus menetletavaid asju. Nn väiksemad nõuded, mida menetletakse all-piirkonnakohtutes on:

- 1) asjad väärtusega kuni 25000 euro, sh viivis;
- 2) kindlaksmääramata väärtusega asjad, kui nõude väärtus selgelt ei ületa 25000 eurot;

3) töölepinguga, kollektiivlepingu üldiselt siduvaks kuulutatud sätetega, avalikust teenistuses varasele pensionile minekuga ja tarbijakrediitilepinguga seotud asjad kuni summas 40000 eurot, ning sõltumata väärtusest agendi-, puhkuse-, järelmaksu- ja tarbijamüügilepingutega seotud asjad.

Eelnimetatud eristust ei saa siiski nimetada nn väikeste nõuete erimenetluseks. Pigem on tegemist piirkonnakohtute siseselt pädevuse jagamisega.

- **Austria** esimese astme kohtus on maksekäsu kiirmenetlus kohustuslik, st nii piirkonna-, regionaal- kui ka töö- ja sotsiaalkohtus. Maksekäsu kiirmenetlus on kohaldatav, kui hageja esitab 75 000 euro väärtuses rahalise nõude ning juhul, kui ei esine seaduses sätestatud välistavaid asjaolusid. Tingimuslik maksekäsk väljastatakse istungit pidamata ning kostjat ära kuulamata. Sealjuures peab kohus omal algatusel kontrollima, kas maksekäsu avaldus on õiguslikult veenev ning eelkõige poleks vastuolus avalike huvidega. Eraldi on reguleeritud kiirmenetlus vekslit tulenevatele nõuetele. Nõude ja kehtiva vekslit esitamisel väljastab kohus vekslimaksekäsu, millele on kostjal võimalik vastuväide esitada 14 päeva jooksul. Kohus teeb lahendi kostjat ära kuulamata ja istungita. Kui kostja kummaski menetluses vastuväite esitab, siis lahendatakse asi üldmenetluses

Lihtsamate ja keerukamate asjade eristamiseks kasutatakse Austrias nii vaidluse väärtust, kui ka vaidluse valdkonda. Tinglikult võib lihtsamateks asjadeks pidada piirkonnakohtus lahendatavaid tsiviilasju kuni väärtusega 15 000 eurot ning sõltumata väärtusest teatud tüüpi vaidlused, nagu elatise- ja üürivaidlused. Rahaliste nõuete kontekstis loetakse nn väiksemateks asjadeks nõuded väärtuses kuni 75 000 eurot, mis lahendatakse kohustuslikult maksekäsu kiirmenetluses.

J. Lints toob analüüsis välja, et võrreldud õiguskordades on lihtsustatud menetlusi reguleeritud võrdlemisi vähe. Isegi, kui lihtsustatud menetlust on reguleeritud, siis tavaliselt eraldi sellealaseid menetlusnorme on vähe. Pigem on kohtule antud üldiselt rohkem kaalutusõigust menetluse korraldamisel. Enam rõhku on pandud nn lihtsamate ja keerulisemate asjade eristamisele. Seetõttu võib lihtsustatud menetluse rakendusala võrdsustada lihtsamatele asjadele kohaldatava menetluskorraga. J. Lints ei too oma analüüsi järeldustes eraldi välja, kas lihtsustatud menetluste kasutamine on võrreldud riikides kohtumenetlusi efektiivsemas muutnud. Samas on need menetlused olnud viidatud riikides kasutusel pikka aega (nt Rootsis alates 1992. aastast, Hollandis ja Austrias 2002. aastast), mistõttu võib arvata, et need mudelid on kohtumenetluse efektiivsusele mõju avaldanud.

3. Oma analüüsis võrdles J. Lints ka Soome, Rootsi, Hollandi ja Austria kohtusüsteemide ülesehitust, sh teatud liiki tsiviilasjade lahendamiseks loodud erikohtute süsteeme. Analüüsist nähtuvalt on järgnevates riikides loodud IO asjade lahendamiseks **erikohtud**:

- **Soomes** on loodud piirkonnakohtu kõrvale turukohus, mis lahendab esimese astme kohtuna tööstusomandi õiguste ja autorõigustega seotud vaidlusi.
- **Rootsis** tegutseb esimese astme piirkonnakohtu osana patendi- ja turukohus, kus lahendatakse lisaks IO vaidlustele ka turunduse- ja konkurentsivaidlusi. Patendi- ja turukohtu otsuse peale saab kaevata patendi- ja turuapellatsioonikohtusse.
- **Austrias** tegutseb esimese astme erikohtuna Viini kaubanduskohus, kellel on ainupädevus lahendada IO vaidlusi. Lisaks lahendab kaubanduskohus ka vaidlusi, mille väärtus ületab 15 000 eurot ning mis on seotud äriühingute tegevusega. Kuna kaubanduskohtu vaidlused kuuluvad regionaalkohtu pädevusse, siis regioonides, kus erikohtuid pole, lahendavad vastavaid vaidlusi regionaalkohtu erikoosseisud.

J. Lints on analüüsis välja toonud, et erikohtuid on loodud just eelkõige kohtumenetluse efektiivsemaks muutmise eesmärgil, aga ka õigusemõistmise kvaliteedi tõstmise eesmärgil. Erikohtud ning valdkonnad, mille lahendamiseks on need loodud, on olnud suhteliselt püsivad ning pigem liigutakse veelgi spetsiifilisemate vaidluse kontsentreerumise suunas.

9. Regulatiivsete võimaluste kirjeldus

1. Justiitsministeeriumi poolt probleemi lahendamiseks välja pakutav lahendusvariant

Selle järgi kehtestatakse täiendavad apellatsioonkaebuse esitamise alused, mille raames sätestatakse seaduses kindlad eeldused, millisel juhul tuleb apellatsioonkaebust menetleda. Kui ei esine alust apellatsioonkaebuse menetlemiseks, on see aluseks apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumiseks. Väljapakutud lahendusvariandi väljatöötamisel on ministeerium saanud idee teiste riikide loamenetluse süsteemidest, mida on kirjeldatud VTK punktis 8.1. Samas ei soovi ministeerium luua apellatsioonimenetlusse eraldi loamenetluse instituuti, vaid selle eeskujul pakutakse välja täiendavad apellatsioonkaebuse menetlemise eeldused. Nendeks alusteks on:

- materiaalõiguse ebaõige kohaldamine, kui see võis kaasa tuua ebaõige lahendi;
- menetlusõiguse normide oluline rikkumine, kui see võis kaasa tuua ebaõige lahendi;
- esineb vajadus täiendavalt tõendeid hinnata või vajadus tõendeid uuesti hinnata, kui see võis kaasa tuua ebaõige lahendi;
- vajalik õiguse ühetaoliseks kohaldamiseks;
- esimese astme kohtu lahendi lõpptulemuse õigsust ei saa hinnata apellatsioonkaebuse menetlusse võtmiseta;
- muu oluline põhjus.

Selle regulatiivse lahenduse kohaselt kehtestatakse kõikidele hagimenetluses esitatud apellatsioonkaebustele³² kõrgendatud menetlusse võtmise reeglid. Uue regulatsiooniga kehtestatakse kord, mille kohaselt saadab kohus apellatsioonkaebuse saabumisel selle menetlusosalistele seisukoha esitamiseks kaebuse menetlusse võtmise suhtes. Seejärel otsustab ringkonnakohus kolmeliikmelises koosseisus, kas kaebust menetleda või mitte. Kui apellatsioonkaebuse menetlemise või selle mittemenetlemise võimalikkus on selge üksnes apellatsioonkaebuse ja asja materjalide põhjal, ei pea ringkonnakohus kaebust teistele menetlusosalistele edastama, vaid võib menetlusse võtmise või mittevõtmise määruse teha kohe. Sealjuures võib menetlusse võtta ka üksnes osa apellatsioonkaebusest, st teatud nõuete või nõude osas.

Menetlusse mittevõtmise määrus on edasikaevatav kõrgeimasse kohtusse. Kusjuures vastavat määruskaebust ei tule esmalt esitada ringkonnakohtule, vaid see esitatakse otse Riigikohtule.

Väljapakutud lahenduse kohaselt ei pea ringkonnakohus apellatsioonkaebuse menetlusse võtmise määrust põhjendama, vaid võib selle teha kirjeldava ja põhjendava osata. Küll tuleb põhjendada menetlusse mittevõtmise määrust. Et kehtiva regulatsiooni üheks kitsaskohaks peetakse kõrgendatud põhjendamiskohustust teatud määruste puhul, siis kehtestatakse kord, mille kohaselt saab apellatsioonkaebuse menetlusse mittevõtmise määru esitada ka lühendatud põhjendused. Lühendatud põhjenduste korral ei pea kohus esitama määru esitamise kirjeldavat osa, vaid esitama üksnes õigusliku põhjenduse, miks apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldutakse.

1.1. Põhjused, miks alternatiivseid lahendusi ei analüüsita

1.1.1. Austria ja Hollandi näitel võiks analüüsida ka apellatsioonkaebustele piirangu sätestamist lähtuvalt tsiviilasja hinnast. Nii on kehtiva TsMS-i 17. peatükis sätestatud reeglid tsiviilasja hinna kindlaksmääramiseks ning seega saaks kehtiva korra järgi määratleda vaidluse rahalise väärtuse, millest lähtuvalt saaks piirata apellatsioonkaebuse esitamise õigust. Sellist alternatiivset lahendust aga VTK-s ei analüüsita, sest vaidluse väärtus eraldiseisvalt võib poolte vahel tekitada täiendavaid vaidlusi. Analoogia korras võib tuua näite Soome praktika kohta, kus loamenetluse regulatsioonile oli algselt kehtestatud rahaline piir, kuid sellest loobuti põhjusel, et asja rahalise väärtuse kindlaksmääramine oli keeruline, seda peeti kunstlikuks ning see tekitas täiendavaid vaidlusi.³³ Samuti võib väikse rahalise väärtusega asjas olla vaidluse all isiku olulist õigust puudutav küsimus ning samuti võib nendes asjades madalama astme kohus eksida oluliselt materiaal- või menetlusõiguse kohaldamisel. Nendel juhtudel jääks isikute olulised õigused kaitseta. Siinjuures tuleb silmas pidada ka Austria ning Hollandi madalama astme kohtusüsteemide ülesehituse erinevust võrreldes Eestiga. Nii Austrias kui

³² Kõrgendatud menetlusse võtmise reegleid ei nähta ette määruskaebustele, sest vastavas osas puudub vajadus ringkonnakohtute töö optimeerimiseks. Nii saab ringkonnakohus juba täna TsMS § 667 lg-s 1 sätestatud juhtudel teha määruse ilma kirjeldava ja põhjendava osata.

³³ Viide 20 (J. Lints, lk 26).

Hollandis on esimeses astmes mitmeid spetsialiseerunud erikohtuid, mille eesmärk on tagada esimese astme kohtulahendite kvaliteet.³⁴ Eestis sellisel tasemel kohtute ega kohtunike spetsialiseerumist ei toimu – suuremates kohtumajades spetsialiseeruvad kohtunikud teatud õigusvaldkondadele, väiksemates kohtumajades spetsialiseerumist ei toimu.

2. Justiitsministeeriumi poolt probleemi lahendamiseks välja pakutav lahendusvariant

Selle järgi suurendatakse kehtiva lihtmenetluse rahalist piirväärtust 5000 euroni. Muudetud korra kohaselt menetleb kohus hagi lihtmenetluses, kui tegemist on varalise nõudega, mille hagihind ei ületa summat, mis arvestatuna põhinõudelt vastab 5000 eurole ja koos kõrvalnõuetega 10 000 eurole.

Piirväärtuse kehtestamisel lähtutakse Euroopa väiksemate nõuete määruses sätestatud piirväärtusest, millest on ka hetkel kehtiva piirväärtuse määramisel lähtunud (vt VTK p 7.1.2. b)).

2.1. Põhjused, miks alternatiivseid lahendusi ei analüüsita

2.1.1. Soome ja Hollandi eeskujul võiks analüüsida täiendava lihtsustatud menetluse loomist, kuid töörihm sellist ideed ei toetanud. Kehtivas seadustikus on juba sätestatud piisavalt lihtsustatud menetluse vorme ning täiendava menetluse lisamine võib muuta kohtumenetluse isiku jaoks ebaselgeks. Lisaks on Hollandis kehtivale kiirendatud menetlusele sarnaselt Eestis võimalik esitada hagi tagamise taotlus, mis võimaldab kohtul ajakriitilised ja edasilükkamatud küsimused aegsasti lahendada. Seetõttu antud meedet täiendavalt ei analüüsita.

2.1.2. Kohustusliku maksekäsu kiirmenetluse kehtestamist lihtsamate vaidluste puhul võiks analüüsida Austria eeskujul. Eesti maksekäsu kiirmenetluse olemust arvestades poleks aga meie õiguskorras sellise kohustuse kehtestamine põhjendatud. Nimelt kontrollib Austria kohus maksekäsu kiirmenetluses ka avalduse õiguslikku veenvust ja selle kooskõla avaliku korraga.³⁵ Eestis on maksekäsu kiirmenetlus formaalne menetlus, kus nõude sisulist õiguslikku hindamist ei toimu. Seetõttu võib Eesti õiguskorra mõttes pidada Austria maksekäsu kiirmenetlust olemuselt pigem üheks lihtsustatud menetluse vormiks. Täiendavate menetlusvormide loomise idee pole käesoleva VTK väljatöötamisel toetust leidnud. Nendel põhjendustel antud meedet täiendavalt ei analüüsita.

3. Justiitsministeeriumi poolt probleemi lahendamiseks välja pakutavad kaks lahendusvarianti

Võttes arvesse IO asjade väikest arvukust, ei analüüsita VTK-s seda, kas IO vaidluste lahendamiseks võiks luua erikohtu Soome, Austria ning Rootsi eeskujul. Küll täidab erikohtu loomisega sarnast eesmärki IO asjade koondamine läbi kohtualluvuse konkreetsesse kohtusse, millest lähtuvad ka VTK-s väljapakutud lahendusvariandid.

³⁴ Vaata Hollandi kohtusüsteemi kohta J. Lintsi analüüsi lk 14-15 ning Austria kohtusüsteemi kohta J. Lintsi analüüsi lk 18-20.

³⁵ Viide 20 (J. Lints, lk 20).

Viimastel aastatel on saanud IO asju kohtute lõikes järgnevalt:

Kohus / aasta	2017 (kuni 24.04.2017)	2016	2015	2014	2013
Harju Maakohus	15	35	33	43	29
Pärnu Maakohus	0	2	0	0	0
Tartu Maakohus	0	3	1	4	0
Viru Maakohus	0	0	0	0	0

Võttes arvesse kohtuid, kuhu on saanud enim IO asju, pakutakse VTK-s välja järgnevad kaks regulatiivset lahendust:

- **Lahendusvariandi nr 1** järgi nähakse IO asjadele ette erandlik kohtualluvus, mille kohaselt lahendatakse kõik IO vaidlused Harju Maakohtus.

Et juba täna lahendatakse enamik IO vaidlusi Harju Maakohtus, kus on nende vaidluste lahendamiseks spetsialiseerunud ning pikaajalise kogemusega kohtunikud, oleks Justiitsministeeriumi hinnangul kõige otstarbekam koondada kõik IO vaidlused just Harju Maakohtusse. Vastavalt kehtivatele kohtualluvuse reeglitele lahendaks IO asjades esitatud apellatsioonkaebused Tallinna Ringkonnakohtus.

Sellise lahendusvariandi miinuspooleks võib pidada seda, et IO vaidlusi hakkaks esimeses astmes lahendama väga piiratud hulk kohtunikke, mille tagajärjel võib tekkida liiga ühekülgne kohtupraktika. Seda tasakaalustavad aga edasikaebe võimalused ning uute kohtunike spetsialiseerumine IO vaidluste lahendamisele³⁶.

- **Lahendusvariandi nr 2** järgi nähakse IO asjadele ette erandlik kohtualluvus, mille kohaselt lahendatakse kõik IO vaidlused Harju Maakohtus ja Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas. Apellatsioonkaebusi lahendaksid vastavalt Tallinna ning Tartu ringkonnakohtud.

Selle lahendusvariandi eeliseks võib pidada seda, et töökoormuse jaotuse mõttes olemasolevat olukorda suuresti ei muudeta. Samas teadolevalt pole Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas täna IO asjadele spetsialiseerumist toimunud, mistõttu eeldaks selline lahendus ka selles kohtumajas kohtunike spetsialiseerumist IO asjadele.

³⁶ Olemasolevatel kohtunikel on võimalik kohtumaja siseselt spetsialiseeruda uutele valdkondadele.

10. Regulaatiivsete võimaluste põhiseadusega ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

1. Täiendavate apellatsioonkaebuste esitamise aluste kehtestamisel võib tekkida küsimus edasikaebeõiguse riivist (PS § 24 lg 5).

PS § 24 lg-s 5 sätestatud edasikaebeõiguse esemeline kaitseala hõlmab kõiki esimese astme kohtu poolt tehtud kohtuotsuseid ning seega tähendab edasikaebeõigus eeskätt apellatsiooniõigust.³⁷ Riigikohtu üldkogu on leidnud, et edasikaebeõiguse eesmärgiks on tagada kohtulahendi kontroll vältimaks eksimusi kohtulahendites.³⁸ Kaitseala riive on selle iga ebasoodus mõjutamine. Nähes seega ette täiendavad võimalused apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumiseks läbi apellatsioonkaebuse esitamise aluste loomise, riivatakse sellega PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõigusi.

Täiendavate apellatsioonkaebuse esitamise aluste loomise eesmärk on muuta kohtumenetlus tõhusamaks võimaldades kohtutel enam ressursi suunata keerukamate õigusvaidluste lahendamisele. Kohtusüsteemi tõhus toimimine on põhiseaduslik väärtus, mis on legitiimne eesmärk PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõiguste riivamiseks.

Põhiõiguste riivet tasakaalustab asjaolu, et apellatsioonkaebuse esitamise aluste olemasolu või puudumise tuvastamiseks tuleb kohtul esitatud kaebust sisuliselt hinnata. Kui kohus tuvastab, et apellatsioonkaebuse esitamiseks puudub alus ning keeldub kaebuse menetlusse võtmisest, on kohus tegelikult asja sisuliselt läbi vaadanud ning veendunud esimese astme kohtulahendi õigsuses. Erisus seisneb selles, et kohus ei pea nendel juhtudel asja läbi vaatamiseks viima läbi täispikka apellatsioonimenetlust. Seega võib PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõiguste riivet pidada **väheintensiivseks** ja sellest tulenevalt **proportsionaalseks** valitud eesmärgi suhtes.

Euroopa Liidu õigus edasikaebeõigust ei reguleeri.

2. Lihtmenetluse rahalise piirväärtuse tõstmisel võib tekkida küsimus isiku õiguste riivist õiglase kohtumenetlusele (PS § 15 lg 1), isiku õiguste riivist olla oma kohtuasja arutamise juures (PS § 24 lg 2) ning edasikaebeõiguse riivist (PS § 24 lg 5).

Lihtmenetluse näol pole tegemist hagimenetluse eriliigiga³⁹, vaid lihtmenetluses on kohtul õigus menetleda väikese hagihinnaga varaliste nõuetega hagnosisid lihtsustatud korras järgides üksnes üldisi menetluspõhimõtteid. Tõstes lihtmenetluse rahalist piirväärtust, suurendatakse isikute ringi, kelle

³⁷ L. Madise jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne 2017. § 24 lg 5 kommentaarid. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://pohiseadus.ee/ptk-2/pg-24/>.

³⁸ 21.04.2015 määrus asjas nr 3-2-1-75-14, p 59 ja seal viidatud kohtupraktika.

³⁹ Riigikohtu 06.04.2010 kohtumäärus asjas nr 3-2-1-20-10, p 11.

hagisid menetleb kohus lihtmenetluse reeglite järgi. Menetluskord, mille järgi saab kohus menetleda hagi kõiki protsessireegleid järgimata (TsMS § 405 lg 1 p-d 1-10), sh saab kohus loobuda kohtuistungist, riivab PS § 15 lg-s 1 ja PS § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõigusi. Ka kohtu otsustusõigus, kas anda luba lihtmenetluses tehtud otsusele edasikaebamiseks (TsMS § 442 lg 10), riivab PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõigust.

Lihtmenetluse regulatsiooni loomist on põhjendatud vajadusega tagada kohtumenetluse tõhusus ja ökonoomsus.⁴⁰ Samasisulist eesmärki kannab endas lihtmenetluse rahalise piirväärtuse tõstmine. Kohtusüsteemi tõhus toimimine on põhiseaduslik väärtus, mis on legitiimne eesmärk PS § 15 lg-s 1, PS § 24 lg-s 2 ja PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõiguste riivamiseks.

Asja menetlemisel lihtmenetluses lasub kohtul kohustus järgida kõiki üldisi protsessipõhimõtteid, sh on kohtul kohustus tagada menetlusosaliste põhiõiguste ja –vabaduste ning oluliste menetlusõiguste järgimine. Samuti tuleb kohtul menetlusosaline tema taotlusel ära kuulata (TsMS § 405 lg 2). Sealjuures on kohtupraktikas leitud, et kohus peab juhtima poolte tähelepanu lihtmenetluse erisustele, kui ta kavatses üldistest menetlusreeglitest erisusi teha, st pooled peavad aru saama, mis osas kohus lihtmenetluse tõttu üldistest menetlusreeglitest kõrvale kaldub.⁴¹ Viidatu leevendab PS § 15 lg 1 ja § 24 lg 2 riive intensiivsust, sest kohtul on kohustus menetlusosalisele talle PS-dest tulenevad õigused kohtumenetluses tagada ning teatud menetlusreeglitest kõrvale kaldumise korral on kohtul kohustus isikule seda selgitada. Seega võib PS § 15 lg-s 1 ja § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõiguste riivet pidada **väheintensiivseks** ja sellest tulenevalt **proportsionaalseks** valitud eesmärgi suhtes.

Edasikaebeõiguse **riive proportsionaalsuse** tagab esiteks see, et kohtul on lai kaalutusruum edasikaebe piirangu kohaldamisel. Tegemist pole kohtu absoluutse kohustusega. Ning teiseks see, et olenemata edasikaebe piirangu kehtestamisest maakohtu poolt, on apellatsioonkaebuse esitamisel ringkonnakohtul kohustus kaaluda, kas vaatamata loa andmisest keeldumisele tuleks apellatsioonkaebust menetleda maakohtu otsuses esinevate menetluslike või materiaalõiguslike puuduste tõttu (TsMS § 637 lg 2¹). Seega olenemata edasikaebeõiguse piirangu kehtestamisest, tuleb ringkonnakohtul apellatsioonkaebuse saamisel ka asja sisuliselt hinnata. Ka Riigikohus on selgitanud, et ringkonnakohtus lahendab lihtmenetluse asjas apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumise korral kaebuse ka juba sisuliselt.⁴²

Euroopa Liidu õigus lihtmenetluse rahalise piirväärtuse küsimust ei reguleeri.

⁴⁰ Viide 25 (tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu 194 SE seletuskiri, lk 26).

⁴¹ Viide 39 (Riigikohtu 06.04.2010 kohtumäärus, p 11).

⁴² Riigikohtu 22.11.2010 määrus asjas nr 3-2-1-114-10, p 12.

3. Lahendusvariantide 1 ja 2 kehtestamisel võib tekkida küsimus kohtusse pöördumise põhiõiguse riivist (PS § 15 lg 1) ning isiku õiguste riivist olla oma kohtuasja arutamise juures (PS § 24 lg 2).

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on oma 10. märtsi 2016 a. otsuses asjas nr 3-4-1-31-15 leidnud, et PS § 15 lõikes 1 sätestatud kohtusse pöördumise põhiõigusest koostoimes PS § 104 lõike 2 punktiga 14 ja §-ga 148 on seadusandja kohustus luua kohtusüsteem, mis kindlustab igaühele õigusemõistmise kättesaadavuse ebamõistlike pingutusteta (p 36). Veel leidis Riigikohus, et normid, millega õiguslikult või faktiliselt raskendatakse isiku võimalust olla oma kohtuasja arutamise juures, riivavad PS § 24 lg-st 2 sätestatud õigust. Olukord, kus isik peab oma kohtuasja arutamise juures olemiseks sõitma kaugemale kui lähimasse kohtumajja, raskendab seda võimalust (p 37). Sätestades seega menetlusnormid, mis piiravad hagejal esitada hagi enda elukohale lähimale kohtule ning mis kohustavad isikut sõitma endale lähimast kohtumajast kaugemale kohtumajja istungile, riivavad PS § 15 lg-s 1 ja PS § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõigusi.

Kohtualluvuse regulatsioon, mille kohaselt suunatakse kõik IO vaidlused ühte kindlasse kohtusse teenib eesmärki võimaldada kohtunike spetsialiseerumist, et tagada IO asjades ühtsem kohtupraktika ning võimaldada seeläbi kohtusüsteemi efektiivset toimimist. Kohtusüsteemi tõhus toimimine on põhiseaduslik väärtus, mis on legitiimne eesmärk PS § 15 lg 1 ja PS § 24 lg 2 sätestatud põhiõiguste piiramiseks.

Kohtualluvuse reeglitega määratakse kindlaks kohus, kuhu tuleb isikul enda õiguste kaitseks pöörduda, st hagi esitada (TsMS § 69 lg 1). Samas ei tähenda hagi esitamine kindlasse kohtusse seda, et isikul tuleks hagi esitamiseks kohtusse ise vahetult kohale minna. Nii on isikul võimalik esitada hagi kohtule posti teel, faksi teel (TsMS § 335 lg 1) või elektrooniliselt (TsMS § 336 lg 1). Seega olenemata sellest, kus asub kohus, kuhu isikul pöörduda tuleks, on isikul võimalik hagi esitada kodust lahkumata või kodu lähedalt. Ka juhul, kui isik esitab hagi siiski tema läheduses asuvasse kohtumajja ning hagi lahendamise sellele kohtule ei allu, edastab kohus hagi ise kohtule, kellele asi allub (TsMS § 75 lg 2). Seega võib PS § 15 lg-st 1 sätestatud põhiõiguste riivet pidada **väheintensiivseks** ja sellest tulenevalt **proportsionaalseks** valitud eesmärgi suhtes.

PS § 24 lg 2 riive hindamisel tuleb arvestada esmalt sellega, et kohtul on õigus IO asi vaadata läbi kirjalikus menetluses, kui pooled on selleks andnud nõusoleku (TsMS § 403 lg 1) või kui varaliselt hinnatava hagi asja hind ei ületa summat, mis arvestatuna põhinõudelt vastab 3200 eurole ning koos kõrvalnõuetega 6400 eurole (TsMS § 404 lg 1). Sellisel juhul puudub isikul vajadus asja arutamiseks kohtumajja minna. Olukorras, aga kus kohus otsustab asja arutada kohtuistungil, on isikul võimalik osaleda kohtuistungil videokonverentsi vahendusel temale lähimast kohtumajast (TsMS § 350). Kõikidel maakohtutel on täna videokonverentsi valmidus olemas. Ka sellisel juhul puudub isikul kohustus sõita lähimast kohtumajast kaugemale kohtumajja istungile. Samuti on toimikuga tutvumise

õiguse (TsMS § 199 lg 1 p 1) tagamiseks võimalik asja menetleval kohtul toimik edastada isiku lähimasse kohtumajja. Juhul, kui hageja vahetu kohalolek kohtuistungil on siiski vältimatult vajalik, on hagejal võimalik nõuda vajalike sõidukulude hüvitamist (TsMS § 144 p 2). Seega võib PS § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõiguste riivet pidada **väheintensiivseks** ja sellest tulenevalt **proportsionaalseks** valitud eesmärgi suhtes.

V. Regulaatiivsete võimaluste mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus.

11. Kavandatavad muudatused ja nende mõjud

Muudatustega avaldub mõju riigiasutuste töökorraldusele ning kaasneb kaudne majanduslik mõju.

11.1. Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Kõik planeeritavad kolm muudatust on suunatud töö ümberkorraldamisele kohtusüsteemis ja nende otsene mõju avaldub esimese ja teise astme kohtunikele ja kohtusüsteemile tervikuna.

11.1.1. Kavandatav muudatus 1

Muudatusega **kehtestatakse kõikidele hagimenetluses esitatud apellatsioonkaebustele kõrgendatud menetlusse võtmise reeglid** – seaduses sätestatakse kindlad eeldused, millisel juhul tuleb apellatsioonkaebust menetleda. Kui ei esine alust apellatsioonkaebuse menetlemiseks, on see aluseks apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumiseks.

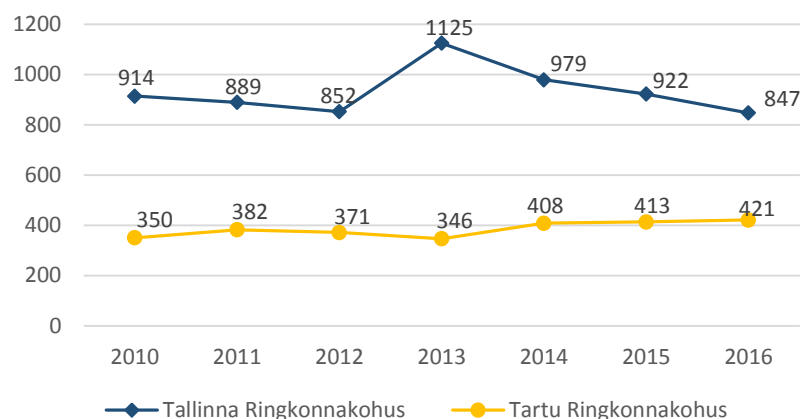
Sihtrühm

Tsiviilasju lahendavad teise astme kohtunikud

Tallinna ja Tartu ringkonnakohtute tsiviilkolleegiumitesse on ametisse nimetatud kokku 19 kohtunikku. Töökorralduslik mõju avaldub ka kohtuteenistujatele, eelkõige kohtujuristidele. Lisaks võib muudatus kaudselt mõjutada Riigikohtu tsiviilkolleegiumi tööd, kuna apellatsioonkaebuse menetlusse mittevõtmise määruse peale võib apellant esitada määruskaebuse Riigikohtule. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kuulub seitse riigikohtunikku.

Avalduv mõju

Muudatuse läbi optimeeritakse kohtute menetluskorda nii, et teise astme kohtunik ei pea läbi viima täispikka apellatsioonimenetlust asjas, mis on õiguspäraselt juba esimeses astmes lahendatud ning millise järelduse saab kohtunik teha asja materjalide ning esimese astme kohtulahendi põhjal juba enne asja menetlusse võtmist. Taoliste asjade arvult väheneb kohtunike töökoormus ja nii jääb senisest enam kohtunike ressursi keerukamate tsiviilasjade menetlemiseks. Muudatuse tagajärjel väheneks või jääks samale tasemele teise astme kohtunike töökoormus (st muudatusest tingituna töökoormus ei tõuseks), muutuks töökorraldus ja objekt.

Joonis 1. Tallinna ja Tartu ringkonnakohtutesse saabunud apellatsioonimenetlused tsiviilasjades aastatel 2010–2016

Viimaste aastate andmetele tuginedes puudutab muudatus aasta jooksul umbes 1300 apellatsioonimenetlust (joonis 1). Muudatuse jõustumisel väheneb menetlusse võetavate apellatsioonkaebuste arv ning suureneb menetlusse võtmisest keeldumine. Vaadates 2016. aasta kohtustatistikat, siis jäeti sisuliselt läbivaadatud apellatsioonmenetlustes 44% puhul maakohtu lahend muutmata – Tallinna Ringkonnakohtus oli vastav näitaja 44% ja Tartus 45%⁴³. Poolte apellatsioonmenetluste tulemusel tühistati maakohtu lahend osaliselt või täielikult ning 6% puhul muudeti põhjendusi, jättes resolutsioon muutmata. Kavandatava muudatuse mõju ulatust ei ole võimalik siiski täpsemalt prognoosida.

Muudatusega kaasneb risk, et apellatsioonkaebuste menetlusse võtmisest keeldumise peale hakatakse senisest enam edasi kaebama, mis omakorda mõjutab negatiivselt Riigikohtu töökoormust. Eelnõu koostaja hinnangul on tegemist ajutise mõjuga, mida aitab leevendada Riigikohtu praktika kujunemine määruskaebuste menetlusse võtmise otsustamisel.

11.1.2. Kavandatav muudatus 2

Muudatusega suurendatakse kehtiva lihtmenetluse rahalist piirväärtust 5000 euroni. Muudetud korra kohaselt menetleb kohus hagi lihtmenetluses, kui tegemist on varalise nõudega, mille hagihind ei ületa summat, mis arvestatuna põhinõudelt vastab 5000 eurole ja koos kõrvalnõuetega 10 000 eurole.

Sihtrühm

Tsiviilasju lahendavad esimese astme kohtunikud

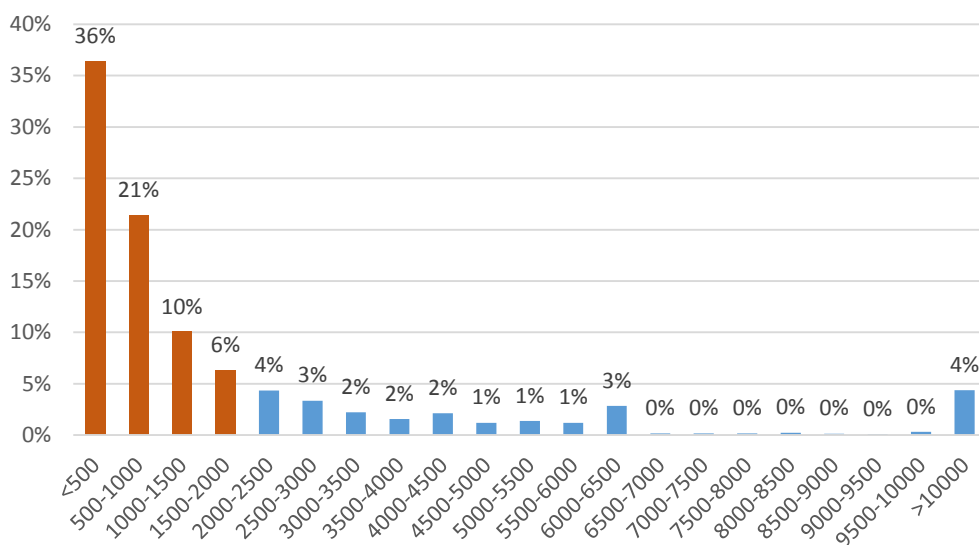
Maakohtutesse kokku on ametisse nimetatud 150 kohtuniku, kellest hinnanguliselt 2/3 lahendab tsiviilasju.

Avaldub mõju

⁴³ Tegemist on ligikaudsete osakaaludega, kuna osade menetluste puhul vastavad andmed kohtute infosüsteemis puudusid (n=1220).

Muudatusega muudetakse lihtmenetluse ja tavamenetluse piiri, muutuvad menetlustüüpide omavaheline suhe ja muutub liht- ja tavamenetluste üldarv. Kuna lihtmenetluse läbimine kulutab vähem ressursi ja suureneb lihtmenetluste osakaal, siis väheneb esimese astme tsiviilkohtu kohtunike töökoormus ja vabaneva ressursi saaks suunata keerukamate tsiviilasjade menetlemiseks. Samuti väheneks või jääks samale tasemele esimese astme kohtunike töökoormus.

Andmete puudumise tõttu ei ole võimalik hinnata, kui palju lihtmenetluste arv muudatuse tulemusel suureneb. Samas võib mõju ulatust pidada väikseks, kuna hagi menetlemine lihtsustatud korras ei mõjuta menetluse resultaati.

Joonis 2. Rahaliste nõuete jaotus 2016. aastal maakohtutesse saabunud hagimenetlustes, eurod (n=4818)⁴⁴

11.1.3. Kavandatav muudatus 3

IO asjades võimaldatakse rohkemat kohtunike spetsialiseerumist. Muudatuse teostamiseks on kaks alternatiivi, mõlemal juhul nähakse IO asjade tarbeks ette erandlik kohtualluvus, mille kohaselt lahendatakse kõik vastavad vaidlused:

- (A) Harju Maakohtus. Apellatsioonkaebused lahendatakse Tallinna Ringkonnakohtus;
- (B) Harju Maakohtus ja Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas. Apellatsioonkaebusi lahendaksid vastavalt Tallinna ning Tartu ringkonnakohtud.

Sihtrühm

IO vaidlusi lahendavad esimese ja teise astme kohtunikud

⁴⁴ Tegemist on ligikaudsete andmetega, kuna infosüsteemi kantud nõude suurus ei pruugi kajastada hagihinda menetluses. Tulenevalt puuduvatest andmetest ning andmete sissekandmise ebaühtlasest praktikast (põhi- ja kõrvalnõuete erinev kajastamine) on tegemist üksnes indikatiivse joonisega nõuete jaotuse kohta.

Maakohtutesse kokku on ametisse nimetatud 150 kohtunikku, kellest hinnanguliselt 2/3 lahendab tsiviilasju. Tallinna ja Tartu ringkonnakohtute tsiviilkolleegiumitesse on ametisse nimetatud kokku 19 kohtunikku.

Avaldub mõju

Juhul, kui kõik IO asjad jääks jätkuvalt Harju Maakohtu lahendada, koonduks taoliste vaidluste lahendamine väikese hulga kohtunike kätte. See tooks kaasa spetsialiseerumise ning asjatundlikkuse kasvu, ilmselt ühtlustuks ka kohtupraktika. Samas piiratud asjassepuutuvate kohtunike hulk võib kaasa tuua kohtupraktika ühekülgsuse. Seda tasakaalustavad aga edasikaebe võimalused ning uute kohtunike spetsialiseerumine IO vaidluste lahendamisele. Selle lahenduse puhul töökoormuse jaotus ei muutu ja säilib suuresti olemasolev olukord.

Juhul, kui IO asjad jaguneks Tallinna ja Tartu Maakohtu vahel muutuks Tartu Maakohtu kohtunike töökorraldus, kuna seni pole Tartu kohtumajas IO asjadele spetsialiseerumist toimunud. Muudatus tooks kaasa vajaduse kohtunike spetsialiseerumise ja sellega kaasneva vajaduse koolituste ning lisatöö järele. Samas maandataks risk kitsast kohtunike ringist tingitud ühekülgse kohtupraktika tekke järele, samuti oleks võimalik töökoormust ühtlasemalt jaotada.

Üldiselt saavutatakse muudatuse tulemusena IO asjades ühtsem kohtupraktika ning kohtusüsteemi tõhusam toimimine.

11.2. Majanduslik mõju

Kõigi kolme muudatuse tulemusena kaasneb kaudne majanduslik mõju füüsiliste ja juriidiliste isikutele.

Sihtrühm

Füüsilised ja juriidilised isikud, kes soovivad pöörduda kohtusse.

Avaldub mõju

Juhul, kui tänu planeeritavatele muudatustele vähenevad menetlusajad ning kohtunikel on võimalik senisest enam keskenduda keerukamate vaidluste lahendamisele paraneb õigusemõistmise kvaliteet. Seeläbi muutub õigusemõistmine isikutele mugavamaks ja/või kättesaadavamaks, ühtlasi paraneb õiguskeskkonna üldine usaldusväärsus.

Muudatused ei mõjuta otseselt kodanike või ettevõtete halduskoormust. Läbi lihtmenetluse suurema osakaalu võib kohtumenetlus teatud juhtudel olla manetlusosalistele senisest kiirem ja lihtsam.

11.3. Mõju olulisus

Muudatuse ulatus on väike, uudne olukord ei too kaasa töö täielikku ümberkorraldumist, ja isegi juhul, kui osa kohtunikke peab enda spetsialiseerumist laiendama, ei häiri ega halva see kohtute igapäevast

tööd. Muudatuse sihtrühm – kohtunikud – on pigem väike ja mõju avaldumise sagedus ei ole suur (ühekordne töö ümberkorraldamine). Otseseid negatiivseid kõrvalmõjusid väljatöötamiskavatsuse koostajate hinnangul ei kaasne. Juhul, kui ilmnevad võimalikud negatiivsed kõrvalmõjud analüüsitakse neid seaduseelnõu koostamise käigus ja riskid maandatakse. Majandusliku mõju puhul on muudatuse ulatus väga väike ja mõju avaldumine kaudne.

Kokkuvõtlikult võib väita, et muudatusega kaasnevad mõjud ei ole ühiskonna tasandil olulised.

12. Muudatuste koondmõju ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele

Planeeritavad muudatused **ei muuda** füüsiliste ja juriidiliste isikute halduskoormust.

13. Muudatuste rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse eeldatavad kulud ja tulud

Muudatustega ei kaasne riigile kulusid ega tulusid.

14. Edasine mõjude analüüs

Kuna planeeritavad muudatused ei too enesega kaasa ühiskonna tasandil olulisi muudatusi täiendavat mõjuanalüüsi ei planeerita.

VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

15. Valitav lahendus

1. Kehtestatakse kõikidele hagimenetluses esitatud apellatsioonkaebustele täiendavad menetlusse võtmise alused.
2. Suurendatakse kehtiva lihtmenetluse rahalist piirväärtust 5000 euroni.
3. IO asjades kehtestatakse erandlik kohtualluvus, mille kohaselt lahendatakse kõik vastavad vaidlused:
 - a) Harju Maakohtus ning apellatsioonikaebused lahendatakse Tallinna Ringkonnakohtus; või alternatiivselt
 - b) Harju Maakohtus ja Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas ning apellatsioonkaebusi lahendaksid vastavalt Tallinna ning Tartu ringkonnakohtud.

15.1. Töötatakse välja uus tervikseadus		15.2. Muudatused tehakse senise seaduse struktuuris	x
15.3 Selgitus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Apellatsioonkaebuse menetlemisega seonduv on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku XII. osas, mistõttu eraldi seaduse väljatöötamine pole otstarbekas ega vajalik. 2. Lihtmenetluse rahalise piirväärtusega seonduv on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku 43. peatükis, mistõttu eraldi seaduse väljatöötamine pole otstarbekas ega vajalik. 3. Kohtualluvusega seonduv on sätestatud tsiviilkohtumenetluse 		

	<p>seadustiku II osas ning teatud IO asjade kohtualluvus on sätestatud kaubamärgiseaduses, patendiseaduses, kasuliku mudeli seaduses, geograafilise tähise kaitse seaduses ja tööstusdisaini kaitse seaduses, mistõttu eraldi seaduse väljatöötamine pole otstarbekas ega vajalik.</p>
16. Puudutatud ja muudetavad õigusaktid	
<p>1.- 2. Muudatused puudutatavad tsiviilkohtumenetluse seadustikku.</p> <p>3. Muudatused puudutatavad tsiviilkohtumenetluse seadustikku, kaubamärgiseadust, patendiseadust, kasuliku mudeli seadust, geograafilise tähise kaitse seadust ja tööstusdisaini kaitse seadust.</p>	
17. Edasine kaasamise plaan – keda, millal ja kuidas kaasatakse	
<p>VTK edastatakse arvamuse avaldamiseks ja kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Riigikohtule, Tallinna Ringkonnakohtule, Tartu Ringkonnakohtule, Harju Maakohtule, Pärnu Maakohtule, Tartu Maakohtule, Viru Maakohtule, Tallinna Halduskohtule, Tartu Halduskohtule, Õiguskantsleri Kantseleile, Eesti Advokatuurile, Eesti Juristide Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Notarite Kojale, Teenusmajanduse Kojale, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituudile, Tallinna Ülikooli õigusakadeemiale, Patendiametile, Eesti Autorite Ühingule, Eesti Esitajate Liidule, Eesti Näitlejate Liidule, Eesti Fonogrammitootjate Ühingule, Eesti Audiovisuaalautorite Liidule.</p>	
18. Põhjaliku mõjuanalüüsi toimumise aeg	
<p>Mõjude hindamine viiakse läbi eelnõu koostamise raames.</p>	
19. Eeldatav kontseptsiooni (HÕNTE § 1 lg 3) valmimise ja kooskõlastamisele saatmise aeg (kui järgmise sammuna koostatakse eelnõu kontseptsioon)	<p>Eelnõu õiguslikke valikuid kajastavat kontseptsiooni ei koostata.</p>
20. Eeldatav eelnõu avaliku konsultatsiooni ja kooskõlastamise aeg	<p>II kvartal 2018. aastal</p>
21. Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	<p>1. jaanuar 2019</p>
22. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	<p>Triin Lepp (triin.lepp@just.ee) Stella Johanson (stella.johanson@just.ee)</p>